КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 15.12.2008
COM(2008)862 окончателен

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Към последователна стратегия за европейска научноизследователска програма за селското стопанство

[SEC(2008)3041]

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Към последователна стратегия за европейска научноизследователска програма за селското стопанство

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Нов контекст за селскостопанските научни изследвания в Европа 4

1.1. Правна основа за действие на ЕС 4

1.2. Нови предизвикателства пред европейското селско стопанство 4

1.3. Необходимост от действие на равнище ЕС по пътя към обновена научноизследователска програма за селското стопанство (Agricultural Research Agenda) 5

2. Ръководната роля на Постоянния комитет за научни изследвания в селското стопанство (SCAR) 7

2.1. Обновен мандат 7

2.2. Разработване на общи програми за научни изследвания 8

2.3. Процес на прогнозиране 9

2.4. Картографиране на капацитета на ЕС 10

3. Ключови мерки за разработване на последователна европейска програма за селскостопански научни изследвания (European agricultural research agenda) 11

3.1. Към едно по-устойчиво развито селско стопанство в глобален контекст 11

3.2. Нови приоритетни области за бъдещата програма за селскостопански научни изследвания 12

3.3. Укрепване на създаването и обмена на селскостопански знания в Европа 13

3.4. Консолидиране на съвместното планиране на научните изследвания за по-добро управление на европейската агро-хранителна система 14

3.5. Разработване на механизъм за прогнозен мониторинг 15

3.6. Отговорностите на Европа в глобализирания свят 15

1. НОВ КОНТЕКСТ ЗА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ В ЕВРОПА

1.1. Правна основа за действие на ЕС

В член 11 от Регламент (ЕИО) № 1728/74 на Съвета от 27 юни 1974 г. е посочено, че „*Комисията редовно представя на Европейския парламент и на Съвета доклади за координацията на изследванията в селското стопанство*“. Целта на докладите е да се направи цялостен преглед на развитието на научноизследователския процес в селското стопанство в рамките на Общността и да се определят стратегически действия, „*които е желателно да бъдат включени в изследователската работа на държавите-членки в областта на земеделието и координацията на този процес в рамките на Общността във връзка с целите на Общата селскостопанска политика*“.

В член 7 от горепосочения регламент се предвижда създаването на Постоянен комитет за изследвания в селското стопанство (SCAR), състоящ се от представители на държавите-членки (ДЧ), с мандат да съветва Комисията и ДЧ относно координацията на изследователския процес в селското стопанство в Европа.

Съдържанието на настоящото съобщение и на придружителния Работен документ на службите на Комисията се базира на резултатите от различните инициативи, предприети от SCAR през изминалите четири години за определяне на тенденции и нужди в този сектор. Освен това то се основава на резултатите от финансирания от Европейската комисия проект „EU-AGRI-MAPPING“, който анализира ситуацията на изследователския процес в селското стопанство и в хранителната промишленост в Европа[1].

1.2. Нови предизвикателства пред европейското селско стопанство

В селското стопанство на ЕС протичат демографски промени: броят на селскостопанските производители намалява, докато размерът на наличните площи остава същият. Увеличава се възрастта на работещите в селското стопанство, няма разновидни дейности извън производството, а селското стопанство продължава да има социално-икономическо и екологично значение. Секторът на селското стопанство и хранителната промишленост продължава да бъде ключов фактор за заетостта и благосъстоянието (с 900 милиарда EUR оборот и 20 милиона работещи), а селското стопанство продължава да бъде и най-важният начин на използване на земята и да играе основна роля в социалната структура на селските райони.

Прилагането на съвременни селскостопански методи, по-специално в държавите на ЕС-12, би могло да доведе до увеличение на безработицата, защото малките стопанства се уголемяват, а научните изследвания не трябва да игнорират произлизащите от това социално-икономически предизвикателства.

Процесът на реформиране на Общата селскостопанска политика (ОСП) продължава да е движеща сила за промените в селското стопанство. Още от първата основна реформа през 1992 г. селското стопанство в ЕС е изправено пред задачата да увеличи своята конкурентоспособност, на фона на потенциалните отрицателни въздействия на съвременните производствени методи върху околното среда. Освен това селското

[1] www.agrifoodresearch.net/library

стопанство трябва да реагира на зачестилите притеснения и повишената осведоменост на потребителите относно безопасността, качеството и достъпността на цените на хранителните продукти, а отскоро и на нарастващото търсене на здравословни храни.

Макар че снабдяването на потребителите с хранителни продукти на разумни цени си остава централна задача, реформите по „Програма 2000“ (Agenda 2000) я поставиха във връзка с устойчивото развитие. С пакета от реформи от 2003 г. се прекъсна зависимостта между публичните помощи и обема на производството и бе въведено така нареченото кръстосано спазване на законодателството на ЕС по отношение на производствените методи в селското стопанство. В резултат на това пазарната ориентираност бе приведена в съответствие с екологични и други производствени стандарти, които представляват решаващи фактори за устойчивото бъдеще на селскостопанския сектор на ЕС.

Също така, вторият стълб на ОСП премести акцента на политическата рамка на ЕС по посока на развитието на селските райони. Това предоставя повече възможности за по-целенасочено подпомагане на отделни приоритети от обществено значение, например опазване на околната среда и повишаване на качеството на живота в селските райони, както и ред необвързани със селскостопанските стоки ползи от селското стопанство, например достъпност на селските райони, възможности за отдих и култура, консервационни работи, опазване на културното наследство и туризъм.

По време на процеса на реформиране имаше и въздействие на глобални фактори върху хранителната промишленост и селското стопанство в ЕС. Станахме свидетели на повишено търсене на хранителни стоки поради увеличаването на световното население, по-големи усилия за ограничаване на недохранването и увеличаване на употребата на продукти от животински произход поради по-високото благосъстояние на трети държави и усилената търговия. Днес ЕС е най-големият в света вносител и износител на селскостопански продукти и далеч най-големият пазар за развиващите се страни.

Освен това селското стопанство на ЕС ще бъде изправено пред многообразни нови предизвикателства, например: по-нататъшна глобализация, затрудняване на енергийните доставки, изменение на климата, неустойчиво използване на природни ресурси и неотдавнашното повишение на цените на храните[2].

1.3. Необходимост от действие на равнище ЕС по пътя към обновена научноизследователска програма за селското стопанство (Agricultural Research Agenda)

Всеобщо признато е[3], че с тези предизвикателства можем да се справим само, ако в Европа областта на научните изследвания в селското стопанство е силно развита. Изследванията в селското стопанство трябва да предоставят необходимите познания за задълбочено разбиране на развитието на селските райони, както и на факторите и

---

2 „Засилване на изследователската и научна работа в областта на селското стопанство и свързаните с нея области на познанието“ е една от мерките, взети под внимание в Съобщението на Комисията Commission COM(2008) 321 final „Tackling the challenge of rising food prices - Directions for EU action“ (Справяне с предизвикателствата на нарастващите цени на хранителните стоки - Насоки за действия на ЕС)

3 Виж прогноза на SCAR; Доклад за световното развитие през 2008 г.; Междуправителствена група по изменение на климата (доклади на МГИК); Оценка на екосистемите за хилядолетието

препятствията на устойчивостта, и трябва да осигурят новите технологии и иновации, необходими за развитието на сектора на селското стопанство.

Научното подпомагане на политиката, като се използват резултатите и познанията от научноизследователската общност, играе все по-голяма роля при определянето на икономическите, екологичните и социалните последствия от възможни политически действия. Това е в съответствие с ангажимента на Комисията за „по-добро регулиране“ и по-специално за висококачествени оценки на въздействията.

Макар че европейските изследвания в селското стопанство обхващат широк спектър от дисциплини и заинтересовани страни, научноизследователските усилия за удовлетворяване на тези обществени нужди често продължават да бъдат фрагментарни и слабо съгласувани; няма достатъчно инвестиции и не се достига критична маса. Много често нито една отделна държава-членка не разполага с всички нужни ресурси или капацитет, за да може да проведе сама необходимите научни изследвания и разработване на политика.

В Европа има ред механизми, по-специално благодарение на Рамковата програма на ЕС, които насърчават общоевропейското сътрудничество между изследователите. Съответно увеличаването на сътрудничеството между националните научноизследователски програми, преди всичко на равнището на национално финансираните дейности, е един от приоритетите при изграждането на Европейското научноизследователско пространство (ERA). В тази връзка схемата „ERA-NET“[4] предоставя средства за финансиране на изграждането на мрежи от национални програми, министерства или финансиращи агенции във всички научни сектори.

Въпреки че в областта на селскостопанските изследвания вече са създадени редица мрежи по „ERA“, през ноември 2004 г. Съветът на ЕС достигна до заключение, че сътрудничеството в тази област би извлякло облаги от по-структуриран подход и Постоянният комитет за научни изследвания в селското стопанство (SCAR) следва да продължава да проучва въпроса.

В тази връзка разработената наскоро концепция за Съвместното формулиране на програми (Joint Programming)[5] отива една стъпка по-далеч от схемата „ERA-NET“, като призовава държавите-членки пряко да сътрудничат в рамките на публично финансираните си програми, за да определят общи цели и стратегични научноизследователски програми и да обединят ресурсите си с цел съвместно намиране на решения в специфични области. Според заключенията на неформалната среща на Съвета по конкурентоспособност, състояла се на 17—18 юли 2008 г. във Версай, за разрешаването на някои основни обществени проблеми в Европа, свързани например с изменението на климата, енергийната криза или снабдяването с хранителни продукти, би имало полза от натрупването на критична маса от публично финансирани научноизследователски дейности.

---

4 Според член 169 от Договора за ЕО Общността може да участва в научноизследователски програми, провеждани съвместно от няколко ДЧ и разглеждайки теми от висока политическа популярност и значение

5 „Към съвместно програмиране на научноизследователската дейност“, COM(2008) 468 final, 15.7.2008 г.

Комитетът SCAR беше посочен като добър пример за възможната мрежова структура на всеки нов процес по съвместното формулиране на програми.

2. Ръководната роля на Постоянния комитет за научни изследвания в селското стопанство (SCAR)

2.1. Обновен мандат

След редица години на прекъсване, през 2005 г. Съветът на ЕС поднови мандата на Постоянния комитет за научни изследвания в селското стопанство (SCAR) да играе решаваща роля при съгласуването на селскостопанските научноизследователски дейности в Европа. „Новият“ SCAR се състои от активни участници от 27-те държави-членки на ЕС, както и от представители на страните-кандидатки и асоциираните страни в качеството на наблюдатели.

Дейността на SCAR по посока на една по-широка и по-актуална дефиниция на понятието „научни изследвания в селското стопанство“, която надхвърля тесните рамки на насочените само към производството научноизследователски работи и обхваща така наречената концепция „от вилицата към фермата“, акцентира върху изследванията за устойчиво развитие на селското стопанство и включва употребите за нехранителни цели, биологичното многообразие, горското стопанство и развитието на селските райони. Възприемайки комплексен подход, SCAR ще разглежда основни теми от концепцията за европейска био-икономика, основана на знанието (KBBE)[6]. Сред тях са здравето на животните и хуманното отношение към животните, зоонозите, въпроси на потреблението и здравето, свързани с качеството, безопасността[7] и сигурността на производството и снабдяването с хранителни продукти, въпроси на доверието и на поведението на потребителите по отношение на хранителни стоки, храненето, продажбата на дребно и пазарите, тъй като тези въпроси влияят върху агро-хранителните изследвания, както и въпроси във връзка с развитието в нетрадиционни и несвързани с хранителните продукти области на селскостопанската дейност.

Освен това на неформалната си среща, състояла се на 28—30 май 2006 г. в Кремс[8], Съветът на министрите на земеделието препоръча, „в рамките на Лисабонската стратегия комитетът SCAR да прикани държавите-членки на ЕС да включват в дискусиите си и въпросите на консултантските услуги, образованието, професионалното обучение и иновациите“, за да се изпълни изискването да се осигури, че ефективното използване на резултатите от изследователските работи отговаря на нуждите на изменяща се обща селскостопанска политика.

В този контекст SCAR предприе в редица направления координационни мерки, с оглед да даде ключов принос за всички области на научните изследвания на KBBE за изграждане на европейското селскостопанско научноизследователско пространство.

---

6 Тук не са включени изследванията в областта на рибарството, тъй като този сектор има свой собствен механизъм за европейско и международно съгласуване.

7 Като се взима под внимание мандатът на други органи, например на Европейската агенция за хранителни стандарти и комитетите на SCAR.

8 Заключения на председателството, 16 юни 2006 г.

2.2. Разработване на общи програми за научни изследвания

Въз основа на проучване за съгласуването на изследванията в селското стопанство на европейско равнище, проведено през 2004 г. по време на нидерландското председателство[9], SCAR прие структуриран подход за определяне на приоритетни научноизследователски теми за по-нататъшно сътрудничество, като за целта бяха създадени редица съвместни работни групи (ÑÐÃ) с участие на държави-членки и асоциирани страни.

Създаването на СРГ представлява по-гъвкав и по-малко формален механизъм като алтернатива на схемата „ERA-NET“, но целта е една и съща: насърчаване и в крайна сметка засилване на сътрудничеството в научните изследвания между финансиращите институции и програмните ръководители в ключови изследователски области. От 2005 г. насам са създадени от европейските държави четиринадесет СРГ, които доброволно и в променлив състав работят над определянето, по-нататъшното развиване и прилагането на общи програми за научни изследвания, основаващи се на обща визия за начина, по който да се справим с основните предизвикателства в областта на селскостопанските научни изследвания.

СРГ, подобно на мрежите по „ERA“, подхождат поетапно — в ранните фази се съсредоточават върху обмен на информация, после определят пропуските в изследванията и приоритетните области за сътрудничество и, в случаите когато е необходимо, предприемат съвместни мерки и/или призовават за съвместни изследователски дейности.

Благодарение на динамиката и ангажимента на няколко СРГ беше подготвен пътят за участието в схемата „ERA-NET“ по 7-та рамкова програма, като пет СРГ са заявили

[9] „Към сътрудничеството между финансиращи научни изследвания институции и програмни ръководители в областта на селското стопанство, храните, развитието на селските райони и рибарството в Европейския съюз“ - доклад за Министерството на земеделието, природата и качеството на храните на Нидерландия

намерението си да подадат предложения още при първите покани за представяне на такива (както се вижда от таблицата по-долу).

Наименование на СРГ	Координатор	Страни от SCAR
Информационни и комуникационни технологии и роботика в агро-хранителните производства => ПРЕДЛОЖЕНИЕ „ICT-AGRI“ ЗА МРЕЖА „ERA-NET“	Дания	11
Възобновяеми суровини и използването им в нехранителни сектори	Германия	18
Устойчиво развито животновъдство на пасища	Ирландия	21
Релевантни въпроси на средиземноморското селско стопанство => ПРЕВЪРНА СЕ В МРЕЖА ПО „ERA“ С НАИМЕНОВАНИЕ „ARIMNet“	Италия/Франция	13
Селско стопанство и устойчиво развитие => ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА МРЕЖА ПО „ERA“ С НАИМЕНОВАНИЕ „RURAGRI“	Франция	11
Здравеопазване на животните => ПРЕВЪРНА СЕ В МРЕЖА ПО „ERA“ С НАИМЕНОВАНИЕ „EMIDA“ Темата за хуманното отношение към животните е започната в СРГ	ОК	21
Съвременни технологии за климатизация на парници и помещения за отглеждане на животни	Израел	14
Приспособяване на човешкото хранене към еволюцията на околната среда	Франция	10
Екология на екосистемите и устойчиво управление на природните ресурси	Франция	8
Развитие на устойчиво селско стопанство в Балтийския район	Полша	8
Обща програма за научни изследвания за политиката на ЕС за селските райони => ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА МРЕЖА ПО „ERA“ С НАИМЕНОВАНИЕ „RURAGRI“	Швеция/Нидерландия	7
Изменение на климата и селско стопанство	Испания	22
Селско стопанство и енергия	Германия	21
Споделени инфраструктури в областта на селскостопанските научни изследвания	Франция	15

2.3. Процес на прогнозиране

Комитетът SCAR започна прогнозни дейности, за да формулира възможни сценарии за европейското селско стопанство през следващите 20 години, върху които да се основава определянето на средно- и дългосрочни приоритети на селскостопанските научни изследвания в Европа. Този процес бе силно подкрепен на неформалната среща на Съвета на министрите на земеделието (Кремс, 28—30 май 2006 г.).

В съответствие с това, Европейската комисия създаде експертна група за прогнозиране (ЕГП), която събира и анализира прогнозна информация от национални, регионални и международни проучвания по отношение на осем важни фактора[10], използва тази

[10] Изменения на климата, околна среда, икономика и търговия, енергетика, обществени промени, наука и технология, икономика на селските райони и здравеопазване

информация за формулирането на сценарии за бъдещо развитие[11] и провежда първоначална оценка на въздействието на тези фактори върху нуждите от научно-изследователска и развойна дейност за европейското селско стопанство.

Докладите на ЕГП бяха разпространени сред съответните заинтересовани страни и обсъдени — заедно с други прогнозни проучвания — по време на семинара „*Прогнозиране с цел определяне на дългосрочни приоритети за европейските селскостопански научни изследвания*“, който се състоя на 29—30 март 2007 г. в Стокхолм и събра изтъкнати експерти и заинтересовани страни, които дискутираха за нуждите от научни изследвания въз основа на прогнозния анализ.

Изразените на този семинар възгледи и направените заключения заедно с докладите на ЕГП и други консултации със заинтересовани страни бяха използвани за база за голямата международна конференция „*Към бъдещи предизвикателства в европейските селскостопански научни изследвания*“ (26—27 юни 2007 г.)[12]. Това бе голям успех в изграждането на платформа за обсъждане на прогнозите за дългосрочните нужди на европейските селскостопански научни изследвания.

Заключенията на конференцията относно възможни действия за съгласувана европейска програма за научни изследвания в селското стопанство до голяма степен бяха взети предвид в настоящото съобщение (глава 3).

2.4. Картографиране на капацитета на ЕС

SCAR участва също така в картографирането на капацитета на ЕС за селскостопански научни изследвания в рамките на финансирания от Европейската комисия проект „EU-AGRI-MAPPING“, който анализира ситуацията на изследванията в селското стопанство и хранителния сектор в Европа и определи тенденции и нужди в тази област. С предоставянето на ключови параметри и статистики за организацията на селскостопанските научни изследвания в отделните държави и на общ преглед на развитието на тези научни изследвания в целия ЕС проектът допринесе за оценката на желаните развития на селскостопанските научни изследвания в държавите-членки и асоциираните страни, както и за определяне на механизмите, необходими за по-добро съгласуване на равнище ЕС.

Въпросът на инфраструктурите на научните изследвания бе разгледан като приоритетен в рамките на стратегическите дискусии на SCAR. През 2005 г. SCAR изпрати съобщение до Европейския форум за стратегия на научноизследователската инфраструктура (ESFRI), в което разгледа въпроса за много големи инфраструктурни обекти, свързани със селското стопанство[13]. Това бе с цел да се повиши ролята на селскостопанските научни инфраструктури в обсъжданията на ESFRI и да се приведат примери[14] за големи научноизследователски обекти, които може би са необходими в тази област.

---

[11] Сценарии за смущения: климатичен шок, енергийна криза, продоволствена криза, природосъобразност

[12] http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/scar/report_en.htm

[13] Съобщение на SCAR до ESFRI: „Необходими инфраструктури за селскостопанските научни изследвания“, 31 август 2005 г.

[14] Центрове за генетични и биологични ресурси, включително за събиране на данни за болестите по растенията и животните — наблюдателни станции за селското стопанство, горското

Освен широкомащабните научноизследователски инфраструктурни обекти, SCAR подчерта и сериозната необходимост от изграждане и свързване в общи мрежи на децентрализирани институции и клъстери на експертиза. В тази връзка се образува нова СРГ в областта на „споделени инфраструктурни обекти за агро-хранителни изследвания в Европа“, която да определи бъдещите нужди и да разработи нови модели за управление за ефикасното поделяне на инфраструктури на европейско равнище.

И накрая, специална интернет страница дава пълен и редовно актуализиран преглед на националните системи за научните изследвания в селското стопанство във всичките страни, участващи в SCAR[15].

3. КЛЮЧОВИ МЕРКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПОСЛЕДОВАТЕЛНА ЕВРОПЕЙСКА ПРОГРАМА ЗА СЕЛСКОСТОПАНСКИ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ (EUROPEAN AGRICULTURAL RESEARCH AGENDA)

3.1. Към едно по-устойчиво развито селско стопанство в глобален контекст

Макар че в Съобщението на Комисията не бяха конкретно определени научноизследователски области за съвместното планиране, на неформалната среща във Версай бе посочен като пример въпросът за сигурността на снабдяването с храна и на производството на хранителни продукти. Причината е, че става все по-очевидно, че устойчивото управление и устойчивото използване на биологични ресурси са въпрос от голямо обществено значение, включващ ред взаимосвързани предизвикателства, например изменението на климата, деградацията на околната среда, потребителското търсене и глобалната стабилност.

Не след дълго ще бъдем изправени пред риска да преминем критични прагове с трайни последствия за всички екосистеми и оттам и за селското стопанство и сигурността на снабдяването с храна. В тази връзка Международната група по изменение на климата (IPCC) очаква, че селскостопанската продукция в Африка ще спадне с 50 % до 2030 г., което ще има сериозни последици не само за сигурността на снабдяването с храна и уязвимостта на по-слабите райони, но и за глобалната сигурност. Повишаващите се цени на изкопаемите горива в дългосрочен план биха могли предизвикат и покачване на цените на хранителните стоки, тъй като всички фази на производството, преработването и пласмента им зависят в голяма степен от използването на нефт. Отглеждането на култури за производството на горива и други промишлени стоки и свързаните с това изменения в производството биха могли да имат сериозни последици. Освен това нарастването на населението и промените в начините на храненето в праговите държави ще изискват увеличено производство на хранителни стоки, което обаче крие рискове за околната среда, ако не се прилагат устойчиво развити системи.

Следователно от неотложна необходимост е придобиването на едно много по-добро разбиране на движещите сили на тези процеси, за де се намалят отрицателните въздействия от изменението на климата и да се опазват намаляващите ресурси на почви и води, както и биологичното разнообразие. Такъв подход изисква съответен

---

15 стопанство и околната среда — центрове за научни изследвания по човешкото хранене — съвременни интегрирани опитни институти за заразни болести
http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.cfm

научноизследователски капацитет, трансфер на технологии и мултидисциплинарни умения в широкообхватна област от икономически, социален и екологичен интерес.

3.2. Нови приоритетни области за бъдещата програма за селскостопански научни изследвания

Нововъзникващите предизвикателства изискват целенасочени реакции по съответните приоритетни изследователски области в рамките на бъдещата програма за селскостопански научни изследвания.

Започнатият от SCAR процес на прогнозиране, и направените на конференцията през юни 2007 г. заключения изтъкнаха особеното значение на ред теми, като например биологичното многообразие, биологичното земеделие, безопасността на хранителните стоки, глобалната сигурност на снабдяването с храна, интегрирането на технологии за околната среда, биотехнологиите, новопоявяващите се болести по животните, както и появата на вредители и болести по растенията. Освен това беше подчертано, че взаимовръзката между селското стопанство, изменението на климата и енергийните въпроси представлява сериозно обществено предизвикателство и затова заслужава да заеме по-челно място в бъдещата програма за селскостопански научни изследвания.

Тази тенденция беше силно подкрепена от Европейския съвет на 20 юни 2008 г.[16], когато той подчерта, че „*е необходимо да продължават иновациите, научните изследвания и развитието в селскостопанското производство, особено с цел подобряване на неговата енергийна ефективност и на способността му за приспособяване към изменението на климата, както и за засилване на ръста на производителността му*.“

- ***Изменението на климата*** представлява една от главните заплахи на устойчивото развитие и едно от на-големите предизвикателства за околната среда, с отрицателните си въздействия върху глобалната икономика, здравето и социалното благополучие. То може да повлияе на добивите, на животновъдството и на местоположението на селскостопанското производство. В определени региони на Европа то може да има значителни последици за приходите от селското стопанство, използването на земята и икономиката на селските райони. Рискът от изменение на климата се разглежда подробно в „контролния преглед“ на Общата селскостопанска политика (ОСП) и също така се превърна в тема на национални научноизследователски програми в Европа, посветени на подобряването на селскостопански практики, които да подпомагат селскостопанския сектор да се приспособява към изменението на климата и да намалява собственото си въздействие върху климата. В тази връзка беше подчертана и комплексната и важна роля, която продължаващите научни изследвания върху методите на стопанисването на почвите могат да имат за запазването или увеличаването на съдържанието на органични вещества в почвите в целия ЕС. Органичните вещества в почвите са от решаващо значение не само за цикъла на въглерода, но и за подобряването на плодородието и структурата на почвата, както и на способността ѝ за задържане на вода и по този начин на устойчивостта ѝ на климатични натоварвания. В зелената книга „*Адаптиране към изменението на климата в Европа — възможни действия от страна на ЕС*“ Комисията посочи, че в почти всички държави-членки се

[16] Заключение № 28 на председателството на Европейския съвет, 20 юни 2008 г.

разработват стратегии за приспособяване и че е много важно да се обменя опит, придобит при прилагането на първите мерки за приспособяване към изменението на климата, както и резултати от изследванията.

- ***Енергия***: В целия свят нараства търсенето на хранители стоки и на алтернативни енергийни източници от биомаса, което се дължи на недостиг на вода и земя и на намаляващо плодородие на земята поради влошаването на почвите и покачването на температурите. Това предизвикателство изисква разработването на селскостопански технологии и адаптиране на енергийната и селскостопанската политика, което трябва да се съпровожда от подпомагане на научните изследвания върху връзката между селското стопанство и енергетиката. Специално внимание трябва да се отдели на въздействията на производството на биогорива и биомаса върху качеството на водата, органичните вещества в почвите и биологичното разнообразие.

Отношенията между изменението на климата и енергийните въпроси, от една страна, и селското стопанство, от друга страна, в прогнозата на SCAR са определени като приоритетни области; признато е също така, че има значителни пропуски в съгласуването на научните изследвания на европейско равнище. В момента се създават две нови СРГ по тези въпроси, във всяка от които участват повече от 20 европейски държави. Първата група ще разглежда въпроса относно въздействията на изменението на климата върху селското стопанство и как селското стопанство може съответно да се адаптира към тези въздействия и да ги намали. Втората група ще се занимава с взаимовръзката между селското стопанство и енергетиката в широк цялостен смисъл, като са започне от научно-технологичните предизвикателства за производството на биомаса и биоенергия и се стигне до последиците за промишлеността, околната следа, обществото и икономиката и за селските райони.

3.3. Укрепване на създаването и обмена на селскостопански знания в Европа

Растящите предизвикателства пред агро-хранителния сектор и селските райони в Европа изискват преразглеждане на връзките между създаването на знания и ползването им за стимулиране на иновации, както ясно беше изтъкнато като заключение от процеса на прогнозиране и от конференцията от юни 2007 г.

Научните изследвания биха могли да играят по-важна роля, ако отделните участници (селскостопанските производители, изследователите, консултантите, потребителите, частният сектор, гражданското общество и лицата, определящи политическите насоки) бъдат по-добре включени в действителното разработване на програмата и станат част от изследователския процес, например чрез мерки като създаването на иновационни мрежи. Същевременно с това селскостопанските научни изследвания трябва да станат по-новаторски и да се намерят начини за привличане на „най-добрите“ учени и технолози.

Семинарът „*Укрепване на връзките между знанието и иновациите в Европа*“, проведен на 6—7 октомври 2008 г. в Анже, предостави възможност за определяне на ключовите характеристики на европейска система на знания за селското стопанство. Участниците в семинара разгледаха организацията на връзките между знанията и иновациите в Европа, анализираха мотивите и аргументите за такова организиране, както и обсъдиха, как споделения опит относно важни реформи в някои европейски страни може да доведе до потенциално „най-добри практики“.

Комисията възнамерява с помощта на SCAR да определи структурите в областта на селскостопанските познания в отделните държави-членки, с оглед евентуално да се създаде съответна СРГ.

В този контекст Европейската мрежа за развитие на селските райони, както е предвидено в член 67 от Регламент (ЕО) № 1698/2005 на Съвета, е подходящ форум, в чиито рамки може да се разгледат въпроси относно трансфера на технологии, като част от по-доброто прилагане на програмите за развитие на селските райони. Понастоящем Комисията преценява възможни начини за включване на темата „научни изследвания и иновации“ в програмата на мрежата, по-специално за 2009 г. е предвиден семинар за иновациите в отговор на нови предизвикателства за околната среда.

Освен това, тъй като консултантските услуги и помощта при планирането вероятно ще играят решаваща роля в развитието на бъдеща европейска система на знания за селското стопанство, Комисията възнамерява да вземе предвид заключенията на SCAR при съставянето на доклада си за Системата за консултации в селското стопанство, който трябва да представи на Съвета до 2010 г.

3.4. Консолидиране на съвместното планиране на научните изследвания за по-добро управление на европейската агро-хранителна система

В светлината на схемата „ERA-NET“, държавите-членки започнаха да преосмислят изолираните по-рано национални подходи, за да ги адаптират към новите трансгранични предизвикателства във всички области на научните изследвания. А Съобщението на Комисията „*Към съвместно планиране на научноизследователската дейност*“ предвижда нов тласък към по-стратегичен подход за съгласуването и сътрудничеството при планирането на публично финансираните изследвания в рамките на Европейското научноизследователско пространство (ERA).

В момента Съветът разглежда новия подход, да за вземе по-нататък решение как да се определят тези научноизследователски сектори, които са подходящи за бъдещи инициативи на съвместното планиране. В тази връзка неформалната среща на Съвета по конкурентоспособност, състояла се на 17 юли 2008 г. във Версай, посочи темата за хранителните стоки и селското стопанство като едно от четирите най-големи предизвикателства, пред които днес е изправено обществото.

Споменато бе също така, че SCAR, който *фактически* се оказа реперната рамка за по-съгласуван подход при планирането на публичните изследвания в селското стопанство, играе важна роля във всички нови процеси на съвместното планиране.

Развитието на ефективно и съгласувано дългосрочно планиране на научните изследвания в селското стопанство трябва да се основава върху последователна стратегия и организационна рамка, които да позволят редовната консултация с всички участници в научните изследванията в рамките на по-мащабния Люблянски процес за управление на ERA.

Съответно стратегическата роля на SCAR може да бъде още засилена, така че той да стане стратегически контролен орган за наблюдение на отделните дейности, предприемани от всички европейски публични изследователски институции в областта на селското стопанство. Освен това той може да улесни диалога в технологичните

платформи със заинтересовани страни, работещи над определянето на общи цели и стратегични програми в подобни области на научните изследвания.

3.5. Разработване на механизъм за прогнозен мониторинг

Дългосрочни програми за научни изследвания, базиращи се на общи визии и споделени цели, трябва да се разработват с помощта на стратегическа комбинация от аналитични средства, като например прогнозни проучвания и картографиране на капацитета за научни изследвания, и трябва да дават основаващи се на доказателства резултати за насочването на политиката на научните изследвания в селското стопанство.

Придобитият в рамките на прогнозирането от страна на SCAR опит показва значението и необходимостта от система за ранно предупреждение, която да позволява на лицата, определящи политическите насоки, и изследователите ясно да предвиждат предизвикателствата и проблемите, пред които може да бъдем изправени през идните години, както и да предлагат начини за преодоляването им.

Оформлението на този механизъм понастоящем се доразработва, за да се провери адекватността и валидността на бивши и нови прогнозни проучвания, така че той да предостави системен подход за определянето на потенциални заплахи, възможности и вероятни основни развития, както и на връзките им с програма за ERA. Освен това механизмът ще подчертае възможните въздействия на такива развития върху въдещите насоки на политиката на научните изследвания на равнище ЕС и държави-членки.

Механизмът в момента се намира във фаза на експериментално формулиране, след като бе образувана експертна група, на която бе възложено актуализирането на първото прогнозно проучване и определянето на показатели и критерии, които биха могли да послужат като основа за периодично преразглеждане на дългосрочните предизвикателства и цели.

3.6. Отговорностите на Европа в глобализирания свят

В свят, чието население се предвижда до 2050 г. да достигне около 9 милиарда, в който икономическата интеграция все повече се увеличава и който все повече е подлаган на въздействията на изменението на климата и влошаването на качеството на околната среда, устойчивостта на селското стопанство ще има както пряко влияние (например посредством цените на хранителните стоки), така и косвено влияние (например посредством миграцията) върху ЕС и всички останали райони на света. Бъдещата устойчивост на селското стопанство в Европа и в развиващите се и прагови страни зависи до голяма степен от стабилността на основните ресурси, като например обработваемите земи, водите и функциониращите екосистеми. Европейският научноизследователски сектор има капацитета и задължението да допринесе за по-добро разбиране на сложните взаимодействия на подложените на риск фактори.

Освен това друга важна движеща сила за все по-голямото сближаване селскостопанските научни изследвания както в развиващите се и праговите страни, така и в европейските държави, е нарастващото значение на такива научноизследователски области, в които вече няма научно достоверна разлика между северни и южни страни. На тази основа трябва да се построи и да се насърчи от Комисията по-добре интегрирана европейска политика на научните изследвания в селското стопанство, която да включва и международното сътрудничество.

Следователно, в съответствие с новото Съобщение на Комисията за стратегическа европейска рамка за международно научно-техническо сътрудничество[17], политическите синергии в областта на научните изследвания в селското стопанство в и извън Европа трябва да бъдат засилени. По-специално трябва да се насърчат синергиите между политиката на научните изследвания в ЕС и държавите-членки, от една страна, и други външни политики като политиката за подпомагане на развитието и за добросъседство, от друга страна. Освен това Европа следва да поеме водеща роля в определянето на глобална програма за научноизследователска и развойна дейност в селското стопанство, като сътрудничи с международни организации (агенции на ООН, Световната банка, ОИСР, Г-8) и многостранни организации (Африканския съюз, АСЕАН, Меркосур) както и с институции, участващи в международни селскостопански научни изследвания като GFAR[18] и CGIAR[19].

В тази връзка международният мандат и водещата роля на SCAR може да се укрепят с приноси от Европейската инициатива за научни изследвания за развитие на селското стопанство[20] (EIARD), която следва да засили ролята си като координатор на подкрепата на Комисията и на държавите-членки за селскостопанските научни изследвания, насочени към нуждите на развиващите се и прагови страни, и с приноси от текущите мрежи по „ERA“, например „*ERA-ARD*“.

---

17 COM(2008) 588 окончателен, 24.9.2008 г.

18 Глобален форум за научни изследвания в селското стопанство (Global Forum on Agricultural Research)

19 Консултативна група за международни научни изследвания в селското стопанство (Consultative Group on International Agricultural Research)

20 COM(97)126 „Европейската инициатива за научни изследвания за развитие на селското стопанство“ (The European Initiative for Agricultural Research for Development (EIARD)